

**אין דוחין נפש מפני נפש
הפסקת הריון**

לקט מקורות (חלקי)

א. חקיקה

1. חוק העונשין תשל”ז - 1977:

313. איסור הפסקת הריון

מי שהפסיק ביודעין הריונה של אשה, בין בטיפול רפואי ובין בדרך אחרת, דינו - מאסר חמש שנים או קנס חמישים אלף לירות.

הערה: הגישה היא שהפסקת הריון שאינה עומדת בקריטריונים היא עבירה פלילית.
אם הסכמת למעשה לא חוקי - לא ניתן לתבוע בשל כך לאחר מכן.

314. הפסקת הריון באישור

לא ישא רופא נשים באחריות פלילית בשל הפסקת הריונה של אשה אם נתקיימו כל אלה:
(1). הפסקת ההריון נעשתה במוסד רפואי מוכר.
(2). ניתן מראש אישור בהתאם לסעיף 316.

316. אישור (תיקון: תש”ם)

(א). הוועדה רשאית, לאחר שנתקבלה הסכמתה המודעת של האשה, לתת אישור להפסקת הריון אם ראתה שיש הצדקה לכך מחמת אחת מאלה:

- (1). האשה היא למטה מגיל הנישואין, או מלאו לה ארבעים שנה.
  - (2). ההריון נובע **מיחסים אסורים** לפי החוק הפלילי או מיחסי עריות, או שהוא שלא מנישואין.
  - (3). הוולד עלול להיות בעל **מום גופני או נפשי**.
  - (4). המשך ההריון עלול **לסכן** את חיי האשה או **לגרם לאשה נזק גופני או נפשי**.
- (ב). לענין סעיף זה, ”הסכמה מודעת” של אשה להפסקת הריונה - הסכמתה בכתב לאחר שהוסברו לה הסיכונים הגופניים והנפשיים הכרוכים בהפסקת ההריון; לענין זה הסכמתה של קטינה אינה טעונה אישור נציגה.
הערה: הדרישות לא מצטברות די באחת מהן.

317. הפסקת הריון במקרים מיוחדים.

לא ישא רופא מוסמך באחריות פלילית בשל הפסקת הריונה של אשה אם נתקיימה אחת מאלה, ובלבד שניתנה על כך למנהל הכללי של משרד הבריאות הודעה מנומקת בכתב תוך חמישה ימים לאחר המעשה:
(1). היה צריך להפסיק את ההריון מיד, לשם הצלת חייה של האשה או כדי למנוע ממנה נזק חמור שאין לתקנו.
(2). הפסקת הריון היתה תוך טיפול רפואי אחר בגופה של האשה ודבר ההריון לא היה ידוע לרופא קודם לכן והפסקתו היתה דרושה לאותו טיפול רפואי.

318. הסתייגות מטעמי מצפון או שיקול דעת רפואי

אין במותן אישור לפי סימן זה כדי לחייב רופא נשים להפסיק הריונה של אשה אם הדבר הוא בניגוד למצפוננו או לשיקול דעתו הרפואי.

הערה: אם רופא סבור שמבחינה מצפונית אין הצדקה להפסקת הריון למרות שהוועדה הסכימה, הוא לא מחוייב להפסיק את הריון.

308. אדם - מאימתי

משעה שיצא הולד כולו חי מבטן אמו הריהו נחשב אדם לענין סימן זה, בין שנשם ובין שלא נשם, בין שיש לו מחזור דם ובין שאין לו, בין שנכרת חבל טבורו ובין שלא נכרת.

2. חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ”ב - 1962

1. כשרות לזכויות ולחובות

כל אדם כשר לזכויות ולחובות **מגמר-לידתו** ועד מותו.

33. אימתי יתמנה אפוטרופוס (תיקון: תשמ”ג)

(א). בית-המשפט רשאי למנות אפוטרופוס -
(6). לעובר.

הערה: ניתן למנות אפוטרופוס לעובר, כלומר אבי העובר יבקש מבית המשפט להתמנות כאפוטרופוס על העובר ובמידה שבית המשפט יעתר לבקשתו האב יבקש צו מניעה לוועדה ובנוסף יבקש להפסיק את הריונה.
הפסיקה קבעה כי לבעל אין מעמד, יש לו רק סמכות טיעון לפני הוועדה, אין לו זכות וטו.

ב. פסיקה

1. זכותה של האישה, בנסיבות מסוימות, להפיל הריון, מוכרת בשיטתנו המשפטית, אף שבענין העילות המצדיקות הפלה נטוש ויכוח ציבורי, אשר מוצא את ביטויו בחוק (ראה פרק יי סימן ב' לחוק העונשין, תשל”ז-1977). מימוש זכות

זו עלול לפגוע באינטרס של בן הזוג, ולמרות זאת נקבע שאין צורך בהסכמתו, ואף אין לו כלל מעמד ב”ועדת ההפלות” לפי סעיף 316(א) לחוק העונשין

דנ”א 95 / 2401 **רותי נחמני נ’ דניאל נחמני**, פד”י נ (4) 661, 708

2. השאלה הראשונה, הניצבת לפנינו לאור החלטתו של בית-משפט קמא, היא, אם יש לאב מעמד על-פי חוק, עת נדונה בקשה להפסקת הריון. כללי האסור והמוותר בעניין הפסקת הריון מרכזים בסימן ב’ לפרק י’ מחוק העונשין, המשלב אל תוך החוק האמור את הוראותיו של החוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), תשלי”ז-1977. סימן ב’ האמור קובע את האיסור הפלילי בדבר הפסקת הריון (סעיף 313) ואת הנסיבות, בהן מותרת הפסקת הריון (סעיפים 314 ו-317); לצורך דיון והכרעה במתן אישור להפסקת הריון מכונן החוק ועדה של שלושה. כפי שקובע סעיף 316(א) לחוק, לא יינתן אישור על-ידי הוועדה, אלא לאחר שנתקבלה לכך הסכמתה המודעת של האישה, והוועדה לא תסרב לתת אישור, בטרם ניתנה לאישה הזדמנות להופיע לפניו ולמסור לוועדה את נימוקיה (סעיף 316(ג)). הסכמה מודעת משמעה לעניין זה הסכמה בכתב, לאחר שהוסברו לאישה הסיכונים הגופניים והנפשיים, הכרוכים בהפסקת הריון. (ב) מנוסחו של החוק עולה אפוא, כי נכללה בו הוראה מפורשת בעניין מעמדה של האישה, ובו בזמן שהסכמתה המודעת אף נקבעה בו כתנאי מוקדם למתן האישור, אין בו, מאידך גיסא, התייחסות כלשהי למעמדו של האב, הסכמתו או שמיעת דעתו. במלים אחרות, לא רק שנעדרת הוראה בקשר למעמדו של האב, דבר אשר ממנו כשלעצמו ניתן היה להסיק מסקנה שלילית לצורך השאלה שלפנינו, אלא מן ההן, המפורש ככל שהדבר נוגע לאב, משתמע ביתר שאת הלאו בקשר לשאלה, אם הסכמת האב היא בגדר תנאי מוקדם למתן האישור. משמע, החוק שלנו אינו מקנה לבעל זכות וטו או זכות אחרת, מכוחה יוכל לדרוש הימנעות ממתן החלטה בקשר להפסקת הריון.

ע”א 80 / 413 **פלונית נ’ פלוני**, פד”י ל”ה (3), 57, 62

ג. ספרות מלומדים

”הדגש העיקרי על זכותה של אשה לשלוט על גופה הביא לשלילת מעמדו של הגבר בהחלטות על הפסקת הריון. כן נפסק בישראל, בעקבות פסיקה מקבילה בארצות הברית ובבריטניה, שאין הגבר רשאי למנוע מן האשה להפסיק את הריונה, כשם שאינו רשאי לדרוש ממנה להפיל, אם היא מבקשת להמשיך בהריון. החלטת האישה להפסיק את הריונה עלולה לפגוע בצפייותיו של הגבר להיות אב, כלומר להולדת ילד שמקורו במטען הגנטי של שניהם, ושיצירתו היתה, אולי, פרי החלטתם המשותפת. אם היה הגבר נשוי לאשה, החלטת האשה על הפלה עלולה להיות בגדר הפרה של ציפיות לגיטימיות שנוצרו עם הנישואין, הנתפשים כמסגרת שאחת ממטרותיה היא הבאת ילדים לעולם. עם זאת, שיקולים אלה אינם נותנים ביד הגבר, אפילו היה נשוי לאשה, זכות שווה לשלה בקבלת ההחלטה על הפסקת הריון. עדיפותה של האשה נובעת מן האינטרסים שלה בשליטה על גופה. אינטרסים אלה מקנים לה שיקול דעת מוחלט אם לזיום הפסקת הריון, אם לאו”.

פ’ שיפמן, **דיני המשפחה בישראל** (ירושלים), כרך ב’, 213.

ד. משפט עברי

א. והמצוה הרי”ב היא שצונו לפרות ולרבות **ולכוין לקיים המין** וזאת היא מצות פריה ורביה והוא אמרו יתעלה (בראש”י א) פרו ורבו ... **ומצוה זו אין הנשים חייבות בה** ובבאור אמרו שם (סה ב) האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה.

ספר המצוות לרמב”ם מצות עשה רי”ב

הדין העברי מתנגד להפסקת הריון - אלא אם יש בסיס הלכתי להפסיק - מסכן את האישה.

ב. משרשי מצוה זו, **כדי שיהיה העולם מיושב**, שהשם ברוך הוא חפץ בישובו, כדכתיב (ישעיהו מ”ה, י”ח) לא תהו בראה לשבת יצרה. **והיא מצוה גדולה שבסיבתה מתקיימות של המצוות בעולם**, כי לבני אדם ניתנו ולא למלאכי השרת.

סיבה ותוצאה

ספר החינוך, מצוה א

תכלית האדם היא המשכיות כדי שיהיה העולם מיושב.

ג. האשה שהיא מקשה לילד, מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים, **מפני שחיייה קודמין לחייו**. יצא **רובו** - אין נוגעין בו, **שאיין דוחין נפש מפני נפש**.

אהלות, פרק ז, משנה ו

תרגום: צריך לבדוק באיזה מצב העובר - במידה וההריון מסכן את חיי האישה, חיייה קודמים לעובר, אולם אם יצא רובו של העובר הוא כבר אישיות משפטית אז לא ניתן להכריע חייב של מי קודם, שכן אין דוחין נפש מפני נפש.

ד. איתבייה **רב חסדא לרב הונא**: יצא ראשו - אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש. ואמאי, רודף הוא? שאני התם, **דמשמיה קא רדפיה לה (רש”י: לאמיה)**.

בבלי, סנהדרין ע”ב, ב

תרגום: מדוע שהעובר יצא מבטן אמו לא נוגעים בו? תשובה: העובר אינו רדוף תהליך הלימדה, מסוכן מטבעו.

ה. רב חסדא בעי: מהו להציל נפשו של גדול בנפשו של קטן? התיב רבי ירמיה ולא מתניתא היא? יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא שנייא: היא תמן שאין את יודע מי הורג את מי מעשה.

ירושלמי, שבת י”ד, הלכה ד

תרגום: מקור ד’ + ה’ - המשנה נזקקת לנימוק של אין דוחים נפש מפני נפש ולא לדין רודף כיוון שאין כאן רדיפה על ידי אדם אלא רדיפה על ידי שמיים - מהסיכון הטבעי של לידה.

ו. דכל זמן שלא יצא לאויר העולם, לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו - אבל יצא ראשו - אין נוגעין בו להורגו, דהוה ליה כילוד, ואין דוחין נפש מפני נפש.

רש”י, סנהדרין ע”ב, ב, ד”ה: ”יצא ראשו”.

תרגום: מדבר על הנפקות אם הוא בבטן או יצא ראשו ואז אין דוחים נפש בפני נפש.

ח. האשה שהיא יוצאה ליהרג, אין ממתניין לה עד שתלד. האשה שישבה על המשבר ממתניין לה עד שתלד. ערכין, פרק א, משנה ד

תרגום: ברגע שדנו את האישה למיתה והסתבר שהיא בהריון, אין ממתניים לה עד שתלד. אולם אם היא התחילה את הלידה, מחכים לה עד שתלד.

ט. ישבה על המשבר מאי טעמא? כיון דעקר גופא אחרינא הוא ... אמר רב אמר שמואל: האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאים סכין ומקרעין את כרסה ומוציאין את הולד.

בבלי, ערכין ז, א

תרגום: כאשר האישה התחילה את הלידה העובר נעקר ונחשב לגוף אחר, אך כל עוד היא לא התחילה את הלידה רואים בה ובעובר אישיות אחת ואת העובר כשותף למעשי האם.

י”א. אין ממתניין לה ... לאו משום דעובר ירך אמו הוא, אלא כיון שהיא מחויבת מיתה, אין מעניין את דינה, ולולד כיון שלא יצא לאויר העולם - לא חיישינן. תדע, שאילו נגמר דינה להריגה וילדה, אין הורגין את הולד משום דעובר לאו ירך אמו ולא עליו נגמר הדין.

ר”נ (מדפי הרי”ף), חולין י”ט, א, ד”ה: ”ולענין”

תרגום: נימוק נוסף, מדוע אין להמתין במצב של נידונה למוות. הכלל בדין העברי הוא שברגע שנגזר הדין יש לבצע אותו כדי לא לגרום לעינוי דין. ולא מחכים כיוון שמניעת עינוי הדין גוברת על מניעת זכות הולד להיוולד.

י”א. אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך, הורו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד, מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד, מפני שהוא כרודף אחריה להורגה. ואם משהוציא ראשו - אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזה טבעו של עולם”.

רמב”ם, הלכות רוצח ושמירת הנפש א, ט

תרגום: העובר רודף כל עוד לא יצא ראשו - הוא טוען שהעובר נפש עוד לפני שיצא ראשו.

מחלוקת בין רש”י לרמב”ם במקורות ו’, י”א.

רש”י אומר שכל זמן שהעובר לא יצא לאויר העולם אין לו נפש ולכן אין דוחים נפש מפני נפש, אך מרגע שיצא ראשו לא הורגים אותו.

רמב”ם אומר כי יש לעובר נפש ולכן נזקק לדין רודף, לכן אישה מקשה ללדת העובר נחשב כרודף ולפי כן מותר להורגו, אלא אם הוציא את ראשו.

הנפקות בין הדעות שלהם הינה במקרים שהסכנה בלידה איננה מיידית, ורש”י קובע כי מותר לבצע את הפסקת ההריון מיד כי האישה מסתכנת ומאידיך הרמב”ם קובע כי מותר לבצע את הפסקת ההריון רק ברגע שהעובר מהווה סכנה לאמו.

י”ב. פסק הרמב”ם ז”ל: מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם (הלכות רוצח פ”א ה’ ט’). והנה מעכ”ת הרה”ג הפוסק טובינא דחכימי, העיר ע”ד הרמב”ם שנראים סתראי דאם יצא ראשו אינו כרודף משום דמשמאי קא רדפי ליה, הוא הדין בלא יצא ראשו אינו כרודף מטעם זה עצמו. וכן ראיתי בספר אבן האזל (לגאון שבדורנו, כמוהר”ר איסר זלמן מלצר שליט”א) שתמה ע”ז, ותרץ: דבאמת גם ביצא ראשו הוא כרודף, לכן אם יצא ראשו שהוא כילוד אין דוחין נפש מפני נפש, אבל לא זה, דהאשה נמי סותמת פתח הרחם בפני העובר, לכן אם יצא ראשו שהוא כילוד אין דוחין נפש מפני נפש, דהרי האשה יצא ראשו הוי העובר לבדו רודף. (אבל /אבן/ האזל ח”ב ד’ ס”ו). וידידי ועמיתי הרה”ג הפוסק יצ”ו תרץ: דקודם שיצא ראשו כיון שהוא בחיות אמו נקרא רודף, לפי שאין לומר בזה: מאי חזית דדמא דידך דמא דמא טפי, דהרי האשה יש לה זכות חיות מעצמה, והעובר כשלא יצא לאויר העולם אין לו זכות עצמית של חיות, הלכך חיי האשה קודמין, אבל ביצא ראשו שכבר היה בו זכות חיות אסור להציל עצמו בהריגת חברו, דמאי חזית דדמא דידך דמא דמא טפי, את”ד, ודבריהם אינם הולמים דברי הרמב”ם כפשוטם ... אולם ביצא ראשו חדל העובר להיות רודף, שאדרבה לפי שרוצה הוא לצאת לגמרי כדי לשאוף לו חיים חדשים ולהמלט מחנק, שכך הטביע יוצר העולם בכל יצוריו רגש אינסטינקטיבי למצוא להם רוח חיים, ולהמלט מכל דבר הגורם להם מות, וטבע זה נמצא גם בעובר, הלכך כשאמו מקשה ללדת אחרי שהולד הוציא ראשו, מתברר הדבר שאין העובר הוא הגורם לקשי הלידה אלא סבות טבעיות שאינן תלויות בו הן גורמות ומכיון שאין כאן רודף ונרדף, אין דוחין נפש מפני נפש.

שו”ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן, סימן נ”א

תרגום: רבי עוזיאל מצא סתירה בדברי הרמב”ם ולכן הוא שואל ”מה זה משנה אם העובר הוציא את ראשו או לא?” רבי ציון חי מסביר זאת בכך שלא יודעים מי רודף, האם או העובר ולכן צריך לנהוג ”שב ואל תעשה”. רב נוסף מסביר זאת שברגע שהעובר מוציא את ראשו יכול כל אחד מהם לטעון ”מאי חזית שמא דמי סמוק מדמדך”. אך הרב עוזיאל אומר שהעובר לא רודף אלא מנסה לשרוד ולכן חל העיקרון של אין דוחין נפש מפני נפש.

י”ח. ועל דבר שאלתך: אשת איש שהרה לזנונים ... הלכה אל החכם ושאלה לו אם רשאית לגמוע דבר מאבקת רוכל לשלשל זרע המקולל אשר בקרבה ... היה היתר גמור ... מדין תורה לולי המנהג הפשוט בינינו וביניהם מפני גדר פריצות ... האמנם כתבו התוספות ... מכל מקום לא שרי ... הטעם משום שראוי להיות נוצר (עובר) מכל טיפה. שו”ת חוות יאיר, סימן ל”א

תרגום: נשאלת השאלה האם מותר להפיל עובר שהוא ממזר? מחד - יש את שיקולי הדין, מדובר בילד ממזר ואין להרבות בילודת פגומים. לפי חוק יבש אין מניעה להפיל. מאידך - מדיניות משפטית שלא לאפשר כי אז יהיה פריצות שכל אישה שזנתה תחת בעלה והרתה תהיה לה אלטרנטיבה להפיל + זכות הילד לחיות.

י”ט. ... באשת איש שזינתה ... וגם בעובר כשר היה צד להקל לצורך גדול כל כמה דלא עקר, אפילו אינו משום פיקוח נפש אמו, אלא להציל לה מרעתו וגורם לה כאב. וצ”ע.

שו”ת שאילת יעבץ, סימן מ”ג

תרגום: ניתן להפסיק הריון כזה מחמת ”צורך גדול” וזו גם עילה להפסיק הריון כשר. כל עוד לא החל תהליך הלידה יש אפשרות להפסיק - לא הכריע לגבי זה שאין פיקוח נפש, רק סבל נפשי ופיזי.

כ. אשת איש שזינתה ונתעברה בזנות, אם מותרת לשתות דבר שתפיל העובר אחר שכבר הוכר ונגמר בבטנה שיש לו חמישה חדשים בבטנה ... בדבר הזה איני רוצה להשיב בדרך הוראה לא לאיסור ולא להיתר ורק אעתיק מה שמצאתי בתשובות האחרונים שדברו בזה, והוא כי הגאון בעל חוות יאיר ז”ל בסימן ל”א ... נראה דעתו דאין להתיר לכתחילה בדבר הזה ... וראיתי להגאון היעב”ץ ... ודעתו להתיר בממזר מאשת איש להשחיתו ... ועוד שא עיניך וראה מ”ש המהרימ”ט ח”א, סימן צ”ט באשה ישראלית מותר להתעסק עמה ברפואות כדי שתפיל אם יש בזה לצורך האם ... ונראה, דיש פתחון פה לבעל דין לומר היכא דאיכא פגם משפחה ובזיון וחילול השם, אם ישאר העובר ולא תפיל אותו, חשיב זה צורך גדול.

שו”ת רב פעלים, סימן ד

תרגום: רבי יוסף חי, מדגים מהו ”צורך גדול”, בלשון ימינו זוהי ”מדיניות משפטית” - חילול כבוד המשפחה (הריון כתוצאה מזנות).

כ”ב. אשר על כן, כאשר גיליתי דעתי מראש, נלפע”ד דיש להתיר לכגון נידוננו (=הפסקת התפתחותו של עובר חולה במחלת תיי זקס - י”ג) לסדר הפסקת הריון מיד עם היוודע המבחן הברור והוודאי שאכן יולד ילוד כזה, אפילו עד שבעה חדשים להריונה, ובאופן שסידור הפסקת ההריון תתבצע בצורה כזאת שלא יהא כרוך בה כל סכנה לאם. שו”ת ציץ אליעזר, חלק י”ג, סימן פ”ג

מחד

תרגום: לעניין בדיקות במהלך הריון:

הרב וולדינברג אומר כי יש להתיר הפסקת הריון של עובר שאובחן במחלה חשוכת מרפא, שהילוד אינו מאריך חיים יותר מ-4 שנים, ומותר לבצע את הבדיקות חרף הסיכון שכרוך בבדיקה עצמה.

כ”ג. הלכה ברורה על פי רבותינו הראשונים, המפרשים והפוסקים ממש, שאסור בדין רציחה ממש כל עובר, בין כשר ובין ממזר, בין סתם עוברים ובין הידועים לחולי תיי סקס, שכולן אסורים מדינא ממש. שו”ת אגרות משה, חושן משפט, חלק ד, סימן ס”ט

מאידך } תרגום: לשיטת הרב פיינשטיין מכיוון שהאיסור להפיל גורף, ממילא אין טעם לעשות בדיקות.

מקורות נוספים:

ע”א 413/80 פלונית נ. פלוני, פד”י ל”ה(3), 57 (1980). אלינסון א”ג, ”העובר בהלכה”, סיני כ” (תש”ל), ל”ב. ביינדר ז”א, הרב, ”בדין עובר ודין רודף”, הלכה ורפואה ד (תשמ”ה), ש”ל. כהן ש”י, הרב, ”הפלה מלאכותית לאור ההלכה”, הלכה ורפואה ג (תשמ”ג), פ”ו. א. שטיינברג, אנציקלופדיה הלכתית - רפואית, כרך ב, ערך ”הפלה”. א. סופר - אברהם, נשמת אברהם, חלק ד, סימן תכ”ה, אות א. י”ג רין, ”האם נוהל הפסקת הריון הקבוע בחוק העונשין משקף את תקנת הציבור?”, רפואה ומשפט 39 (דצמבר 2008), 187. י”ג רין, ”עד ארבעים יום מיא בעלמא (יבמות ס”ט, ב) - האמנם היתר להשמדת ביציות מופרות?”, המשפט ט (תשס”ד), 327.